

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní obor sociologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Sociální život materiálních objektů

Autorka:

Kristýna Dvořáková

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Tomáš Kobes, Ph.D.

Pracoviště vedoucího bakalářské práce: Katedra sociologie

Rok a místo odevzdávání práce:

Plzeň, 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že má práce byla vypracována samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Rovněž souhlasím se zveřejněním práce v tištěné či elektronické podobě.

V Plzni 2016

.....

podpis

Poděkování

Chtěla bych srdečně poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Tomáši Kobesovi, Ph.D. za trpělivost, cenné rady a spolupráci.

Obsah

1	Úvod	1
2	Teoretický kontext	3
2.1	Materiální objekt	3
2.2	Actor-Network Theory	4
2.3	Kolektivní paměť	6
3	Metodologie	7
3.1	Výzkumný vzorek	9
3.2	Metody sběru a analýzy dat	11
3.3	Etické aspekty a možná omezení studie	14
4	Interpretace dat	16
5	Závěr	19
6	Citace	26
6.1	Seznam literatury	26
6.2	Internetové zdroje	27
7	Summary in English	27

1 Úvod

Sociální životy se nedají oprostít od kontextu a prostředí, ve kterém plynou. V prostředí se vyskytují jedinci, popřípadě jiní živí tvorové a také materiální objekty. Objektů je velké množství a každý jednotlivý objekt má menší, či větší význam, jenž se mění i v závislosti na jednotlivcích, prostoru a čase. Právě díky významovosti předmětů pro jedince můžeme hovořit o sociálním životě materiálních objektů.

Téma materiálních objektů v sociálních vědách bylo dlouho přehlíženo. Do nedávné doby objekty/předměty či jiné ne-živé artefakty nepředstavovaly pro sociálních vědy význam a předmětem zájmu byl jedinec, či jedinci. V posledních třiceti letech se situace mění a sociální vědci připouštějí, více či méně, úzké propojení světa lidí s objekty. Dominantním přístupem s takovým náhledem je *Actor-Network Theory* (dále jen ANT). Tato perspektiva nerozděluje materiální a nemateriální svět, naopak tvrdí, že lidé a ne-živé předměty spolu interagují, čímž vytváří sociální život. Tímto se pro mne ANT stává hlavním perspektivou a náhledem na mnou zvolenou problematiku.

Záměrem bakalářské práce je poukázat na důležitost materiálních objektů v našem okolí. Význam bude prokázán na jednom konkrétním předmětu. Určeným předmětem pro zpracování bakalářského výzkumu je pamětní deska na památku popraveným a umučeným, či jinak zemřelých zaměstnanců tiskařského závodu v Plzni, jež se původně nacházela v Kovářské ulici.

Důvodem zvolení tohoto předmětu předcházelo samotné nalezení. Pamětní deska byla objevena v rámci předmětu Biografická sociologická data v zimním semestru akademického roku 2014/2015. Studenti toho kurzu v rámci svého projektu, který se původně týkal Avalonu, zjistili, že mramorová deska, nacházející se původně právě v Kovářské ulici je nyní ve skladu tiskařského závodu Typos na Borských polích. Jako studenti sociologie chtěli, aby tento památeční předmět byl na veřejném místě a tím sloužil svému původnímu účelu – připomínce události. Jistými kroky se snažili pamětní desku navrátit na své původní místo, bohužel se tak nestalo. Celá tato situace mě přesvědčila se o toto téma více zajímat a prozkoumat pozadí pamětní desky.

Teoretický kontext této práce je uchopen skrze definici materiálního objektu a jeho významu, který je v čase proměňován. Každý specifický objekt má svou *affordanci* a může jich mít i několik. *Affordance* je povaha předmětu, která je závislá na kontextu. Se změnou kontextu dochází i ke změně povahy předmětu.

Stěžejní „mřížkou“, jež bude nahlíženo na tuto problematiku, bude Actor-Network Theory. Tento teoretický přístup má řadu odpůrců, ale zároveň mnoho příznivců. ANT do sociálních věd přináší význam ne-živých, které jsou dle této teorie nedílnou součástí sociálního života. Tudíž nestaví jasnou hranici materiálního od nemateriálního, či přírodní od sociálního. Společnost a sociální život je utvářen skrze interakce jedinců a ne-živých objektů. Objekty mají různou povahu a některé mohou sloužit k uchopení kolektivní paměti. Kolektivní paměť je úzce propojena s prostorem, ve kterém se objekt nachází. S transformací prostoru může také docházet ke změně významu. Tato změna lze zachytit biografickou metodou.

V rámci výzkumné práce, pomocí biografické metody, bude zmapován celý příběh pamětní desky a bude upozorněno na její sociální život. Důležité je objasnit dobu a kontext toho, proč vznikla a s pomocí pozůstalých přiblížit samotný ceremoniál a události, jež se děly bezprostředně poté. Dále se bude práce zaměřovat na to, proč byla mramorová deska převezena, kde a za jakých podmínek byla skladována a také zda studenti, jež upozornili na zmizení památečního předmětu, ovlivnili následující manipulování a umístění. Právě díky odklizení pamětní desky z veřejného prostranství lze předpokládat, že se hodnota důležitosti proměnila. Biografie je skládána pomocí polostrokturovaných rozhovorů provedené „face to face“.

2 Teoretický kontext

V rámci teoretického kontextu je důležité vymezení materiálního objektu. Tím se formuluje pojetí zvolené objektu v rámci této práce. Z materiálu se může stát sociální předmět, který interaguje s jedinci a tvoří tak sociální život, tedy síť jednání. Důležitý je předpoklad, který striktně neodděluje objekty od jedinců, nýbrž je propojuje. Některé z předmětů mohou sloužit k uchování kolektivní paměti. Takovým případem je pamětní deska, která je předmětem této práce.

2.1 Materiální objekt

Vztah jedince s předmětem je stěžejní oblastí ve všech sociálních vědách. Do nedávna byly předměty vnímány pouze jako funkční položky a ne jako nositelé informací, proto byla předmětům věnovaná pouze minimální pozornost. Za poslední tři dekády se situace mění. Z funkčních položek se stávají objekty, které jsou integrální součástí lidského jednání. (Gosden, Marshall, 1999: 169)

Objekt se od jedince neliší. Oba mají sociální život a sociální svět. Objekty i jedinci zabírají prostor i čas a jsou schopni interakce. Rozdíl najdeme v tom, že objekt můžeme nazvat „nežijícím jedincem“ a bez žijícího jedince není schopen interakce s druhým objektem. Z předchozích vět jasně vyplývá důležitost vztahu jedince s objektem. Díky působnosti sociálních bytostí (jedinců), se může z materiální věci stát sociální předmět. To, jakým způsobem se stane předmět součástí sociálního života, závisí na kontextu nebo řečeno dle Harrého na ukotvení v příběhu. (Harré, 2002: 23- 25) V mém konkrétním případě se z mramoru stal sociální předmět - pamětní deska, která má oslavovat popravené či jinak padlé jedince za druhé světové války.

Jeden předmět nemusí být součástí jednoho narativu, tudíž není statický a záleží vždy na charakteru epizody v daném příběhu. Tímto uvědoměním vznikl nový koncept, jenž ukazuje, že jeden materiální objekt může znamenat více sociálních objektů. (Harré, 2002: 27) Gibson pojmenoval tento koncept jako *affordance*. Na začátku znamená *affordance* materiál, který tvoří jistý objekt. Jádro myšlenky spočívá v tom, že jeden

materiál může tvořit více *affordances*, které se časoprostorově vždy vymezí jedna od druhé na základě rolí v příběhu a samotného kontextu. (Gibson in Harré, 2002: 27) Role kontextu je dobře viditelné i na případu dané pamětní desky. Doba při odhalení pamětní desky byla přímo ovlivněna událostmi za druhé světové války, kdy byli oběti oslavováni lidmi, kteří sami zažili tuto složitou a tragickou dobu. Zároveň deska byla vystavena na místě, kde došlo k prvnímu bombardování v Plzni. Tedy kontext období a místa tvoří jednu konkrétní *affordanci*. Pamětní deska se po dlouhou dobu nacházela na původním umístění, kontext místa se tedy nezměnil, ale docházelo k posunu času, čímž se deska časově vzdalovala od původní události, tedy utvářela se nová *affordance*. Následně byla pamětní deska odvezena při stěhování tiskařského závodu no Borská pole, došlo tedy k proměně místa a vznikla jiná *affordance*.

Povaha a důležitost předmětů je různá. Specifickým *affordances* a nositeli významu jsou památníky, sochy či jiné artefakty. Některé historické etapy či události byly zlomové a lidé cítili potřebu si je připomínat skrze takové předměty. Takto vzniklé objekty jsou prakticky materiální stopy nesoucí ideologický význam. Významy jsou sociálně vytvářené a strukturované pomocí jedinců, kteří mají na předměty emocionální vazby (Oláh, 2013: 730). Vztahy mezi jedinci a artefakty, jejich významy a hodnoty se hromadí a proměňují v čase (Gosden, Marshall, 1999: 172).

2.2 Actor-Network Theory

ANT, nebo také česky Teorie sítí aktérů, je kontroverzní sociální teorií. V návaznosti na sílicí význam objektů v sociálních vědách, se dostává stále více do povědomí. Má pochopitelně hojnou řadu odpůrců, jimiž jsou například Collins a Yearley, či Amsterdamska, kteří tvrdí, že ne-žijící objekty a jejich analýza by měly zůstat v zájmu přírodních vědců a inženýrů. Bruno Latour, jež Teorii sítí aktérů zformuloval, se staví proti filosofické tradici, v rámci které se objekt automaticky postavil naproti subjektu a oba jsou považovány za radikálně odlišné. S tímto tvrzením Bruno Latour nesouhlasí a tvrdí, že jedinci a objekty jsou díky interakcím společně součástí sociálního života. Stěžejním bodem této teorie tedy není jasné definování, co je a není předmětem sociálního výzkumu, nýbrž vzájemné interakce ať už mezi žijícími nebo ne-žijícími objekty. (Sayes, 2014: 134-136)

ANT je teoretickým přístupem, který nemá jasně danou metodologickou linii a nikdy se nesnažila určit jednu metodu, jenž by měla být jediná správná. (Nimmo, 2011: 108-109) Každý fenomén potřebuje rozdílný přístup, jenž závisí na citlivosti výzkumníka. Není možné vytvořit univerzální návod a také není možné vyzkoumat při sebevětším vypětím sil „pravdu“, protože ta neexistuje pouze jedna jediná.

Bruno Latour poukázal, že sociální vědci začali používat přídavné jméno „sociální“ pro různé fenomény. Problém však nastal, když za „sociální“ bylo označeno něco čistě materiálního. Sociálním se materiál stane až při interakci, tedy sdružování (Latour, 2005: 1-26). Vždy existují vztahy mezi jedinci a ne-žijícími, které je třeba uznat a zviditelnit. Společnost v rámci ANT není tvořena výlučně vztahy lidských subjektů, protože vždy jsou takové vztahy zprostředkovány a transformovány ne-žijícími různého druhu a to materiály, objekty, technologiemi, či zvířaty a ekosystémy. Vše je neoddělitelně smícháno dohromady. Takové uvažování předpokládá rozšíření náhledu na zkoumaný fenomén. (Nimmo, 2011: 108-110)

Edwin Sayes (2014) v návaznosti na Bruno Latoura objasňuje, na co pojem ne-živý odkazuje. Rozdělil ne-živé do čtyř kategorií. (1) ne-živý, jako podmínka lidské společnosti; (2) ne-živý jako prostředník; (3) ne-živý jako člen politického a morálního; (4) ne-živý ve sdružování.

Ne-živý jako podmínka lidské společnosti jsou stroje a artefakty, jež se stali integrální součástí lidského života. Takové ne-živé musíme brát v souvislosti vzájemného ovlivňování s „živými“ jedinci, udržující pevnost a stabilitu lidského života. Mohou to být stroje, bez kterých bychom nebyli schopni například pracovat, pohybovat se, nebo komunikovat. (Sayes, 2014: 135-137)

Další skupinou ne-živých jsou ty, jež se projevují jako prostředník v rámci lidského žití. Tyto ne-živé ovlivňují životy jedinců svou existencí a případně svou změnou. Stojí mezi dvěma jedinci a zprostředkovávají jisté interakce. Zde to mohou být kupříkladu přírodní vlivy, ještě konkrétněji například mořské proudy, jež umožňují rybářům vykonávat jejich zaměstnání, tedy rybolov, čímž si zajišťují obživu. Tedy „pouze“ přepravují a umožňují následující akty. (Sayes, 2014: 137-138)

Ne-živý jako člen politického a morálního je myšleno takový aktér, jenž se stane aktérem v našich morálních a politických asociacích. Tedy takový ne-živý může změnit samotnou

strukturu politického a morálního smýšlení. Není to tedy objektivní norma, nýbrž něco, co v nás evokuje změnu. Ukázkovým příkladem jsou upozornění v automobilech hlásící „připoutej se“. V samotném automobilu není připoutání se objektivní normou, ale ne-žijící upozornění může pozměnit naše rozhodnutí o tom, zda se jedinec skutečně připoutá, či nikoli. (Sayes, 2014: 138-140)

Poslední skupinou a možno říci nejvýraznější jsou ne-živý ve sdružování. Tato kategorie spojuje jedince a ne-živé v síť aktérů. V rámci interakce dochází k propojení a tvoření sítě zahrnující herce. Herci – aktéry jsou právě jedinci i ne-živé entity. Ne-živý nejsou odděleni od ostatních subjektů, právě naopak jsou integrální součástí všech uskutečněných interakcí, jež se formují v síť. Sestavení spolu-sítě může překonávat různé prostory, různé časové úseky i variabilní ontologie. V sítích se projevuje hmatatelný vliv ne-žijících entit. (Sayes, 2014: 140-142)

2.3 Kolektivní paměť

Památníky a jiné připomínkové objekty, nesoucí význam, slouží k uchování kolektivní paměti. Aby docházelo k uchování kolektivní paměti, záleží na umístění v prostoru. Veřejný prostor hraje důležitou roli (Oláh, 2013: 730-734), protože bez umístění na veřejném místě nemůže docházet k interakcím mezi předměty a jedinci, čímž se znemožní tvorba významů. Kolektivní paměť, prostor, jedinci a předměty jsou úzce provázány. Předměty nás obklopující, nesou význam, a zároveň předměty tvoří prostor, tudíž samotný prostor je nositelem významu. Významy se etablojí skrze jedince interagující s ostatními jedinci, kteří jsou toho prostoru či předmětu součástí. Předměty a prostor „nemluví, my jim však přesto rozumíme, protože mají důvěrný smysl, který dokážeme číst.“ (Halbwachs, 2010: 187) Ačkoliv předměty a prostory mohou působit trvale, není tomu tak, neustále se modifikuje podoba prostoru či předmětů. Obměňují se lidské preference, proměňují se generace, politické zázemí i jiné změny týkající se jedinců i společnosti. Může docházet k menším přeměnám, ale i celkové transformaci, či odejmutí jistých předmětů. (Halbwachs, 2010: 185-195)

Pamětní deska byla vyrobena za účelem oslavy padlých mužů a byla umístěna do Kovářské ulice, kde sídlil tiskařský závod Grafika. Tento tiskařský závod byl po

dlouhou dobu velice silným a stěžejním ve svém oboru již od počátku dvacátého století. Během druhé světové války také družstvo Grafika unikla úplnému zavření. Naneštěstí neunikla všem nástrahám této doby. Několik členů družstva bylo vězněno, jiní odesláni na práci do Říše. Nejčernější moment byla pro Grafiku noc ze třináctého na čtrnáctého května roku 1943, kdy byla Plzeň bombardována, a nálet se nevyhnul tiskařskému závodu. Přímo při útoku zemřeli v troskách tři zaměstnanci. (Husová, 2014: 29-30)

Po těžké době druhé světové války, byl založen podnik Západočeské tiskárny, ke kterému se přidal i tiskařský závod Grafika. Celý podnik se záhy přejmenoval na Stráž, tiskařské závody, n. p. V roce 1991 vzniká soukromá společnost Typos, která se roku 2004 stěhuje do nových prostor v Plzni – Borská pole společně s pamětní deskou, která se stala soukromým vlastnictvím firmy. Všechny transformace významu lze zachytit pomocí biografické metody. (Typos, tiskařské závody, s.r.o.: 2016)

3 Metodologie

Cílem mého výzkumu je zmapovat biografii pamětní desky, a tím upozornit na sociální život jednoho konkrétního předmětu. Důležitým zjištěním je proměna významu pamětní desky v čase, která závisí na výpovědích respondentů, jenž mají specifické vztahy k pamětní desce. Kvalitativní výzkum založen na interpretativním paradigmatu byl započat již v zimním semestru roku 2014/2015, v rámci předmětu Biografická Sociologická Metoda, kde také došlo ke kontaktování pozůstalých osob. V rámci toho výzkumu byly kontakty převzaty, znovu kontaktovány a téma bylo nadále prohlubováno.

Biografie objektu má ojedinělou schopnost propojit životy různých lidí. Ráda bych si zde vypůjčila metaforu ruského spisovatele Tretyakova, který přirovnal biografii objektu k pásovému dopravníku. Jeden předmět se pohybuje po pásovém dopravníku a vlevo i vpravo míjí jedince, jež se mohou nacházet kolem dopravníku z různých důvodů a daný předmět pro ně nabývá různého významu i hodnot. (Tretyakov, 2006: 58-62) Kdybychom postavili pamětní desku na pásový dopravník, který by se posouval

směrem v čase, bylo by nutné si všimnout všech interakcí, kterých je pamětní deska součástí.

Biografický přístup v tomto momentě reflektuje, jak sociální interakce jedince a předmětu tvoří význam. Ten není trvalý, může docházet ke změnám, které nemusí nutně souviset s fyzickými modifikacemi jedinců či předmětů. Význam nemůže být pochopen pouze z jedné etapy existence. Jeho tvorba je proces vytváření hodnot, jenž je odvozován od jedinců a událostí, které jsou spojeny s artefaktem. Tringham takový koncept biografie nazývá „life-history“ (Gosden, Marshall, 1999: 169-171). Důležitou součástí biografie je přijmout objekt, ne jako dogmaticky zamrazený, ale jako objekt v okamžiku. Jednotlivé okamžiky tvoří sociální život předmětu. Předmět má tedy danou historii, která je důležitá k poznání okamžiků, čímž je poskládána biografie předmětu. (Ferrarotti, 2003)

V mém výzkumu postupuji biografickým přístupem s narativními prvky. Hendl definuje biografii jako: „*napsanou historii života jedince. Jde o rekonstrukci a interpretaci průběhu života jedince někým druhým (na rozdíl od autobiografie).*“ (Hendl, 2008: 130) Důležitým aspektem biografie je emic perspektiva jedince popisující danou událost, která vznikla v rámci sociální interakce jedince, což je potřeba reflektovat. Tedy výzkumník musí porozumět dané výpovědi, aby byl schopen subjektivní výrok rekonstruovat, teda skládat biografii. (Rosenthal, 2008: 48 – 52) Biografie se začala formovat ve dvacátých letech dvacátého století a je spojována převážně s dílem: *The Polish Peasant in Europe and America*. Ale rozšíření se datuje hlavně v posledních dvaceti letech převážně v německém prostředí, kdy jsou biografie brány jako sociální realita sama o sobě. (Rosenthal, 2008: 48) Hendl definuje, že biografický přístup může být dělán na osobě, či institucí (Hendl, 2008: 130-133), avšak tato definice je pro biografický výzkum předmětu zavádějící, protože Hendl biografii spojuje výhradně s osobami či osobami v institucích, nikoli s objekty. Biografií objektu může být zachycena skutečnost, která by nebyla zachycena, pokud by se jednalo pouze o biografii jedince. Každý člověk má vícero biografii – psychologickou, profesionální či třeba rodinou, které se při výpovědích selektují a vyřazují jiné. Existuje i vícero biografii předmětů, které jsou však kulturně formované, což znamená pokládat zřetel na to, jak a z jaké perspektivy může být tvořena biografie (Appadurai, 1986, 64 -68). Biografie je součástí kvalitativních metod v sociologii, která klade důraz na relevantní autonomii

jedince. Jedinec-respondent podává podstatné informace, jenž jsou akceptovány jako pravdivé. Otázky se zaměřují v převážné míře na pamětní desku. Tento předmět není vytržen z prostředí, právě naopak ho prostředí formuje a tím i odpovědi mých respondentů. Biografie objektů vyvstává z určitých významů, které v tomto konkrétním případě tvoří jeden objekt – pamětní deska a jedinci, jež v průběhu historie tohoto objektu vytvářeli s deskou hodnoty a významy. Kolem jednoho takového předmětu se postupem času tvořily jednotlivé kontexty a etapy.

3.1 Výzkumný vzorek

Za vhodné respondenty považuji jedince, jež mají přímou i nepřímou souvislost s pamětní deskou, nacházející se původně v Kovářské ulici. Jedince s přímou souvislostí definuji jako pozůstalé po obětech druhé světové války pracující v tiskařském závodu Grafika, jejichž jména jsou uvedena na pamětní desce. Jedinec s nepřímou souvislostí jsou studenti spolupracující na projektu, který měl za cíl navrátit pamětní desku na původní místo. Kontakty na respondenty jsem získala pomocí již zmíněného projektu, v rámci kterého byly kontakty na pozůstalé vyhledány v archivu města Nepomuku. Se studenty jsem spolupracovala na původním projektu, proto mi přislíbili následnou participaci. Respondenti byli kontaktováni různými způsoby přes mailovou komunikaci, telefonáty a aplikace Facebook. Schůzky byly domluveny na listopad až prosinec 2015 a probíhaly v kavárnách či přímo u respondentů doma.

K rozhovorům s pozůstalými bylo potřeba přistupovat s jistou obezřetností, protože se jedná o citlivé téma. Rozhovory s pozůstalými trvaly z pravidla o něco déle než se studenty od 40 do 80 minut. Pozůstalými byly ženy, každá měla jiný vztah k oběti. První pozůstalou byla dcera (dále jen MS) po popraveném panu Kalaši. MS je ve věku 75 let, a proto probíhal rozhovor, vzhledem k jejímu věku, u ní doma v Chotěšově. Komunikace byla velice emotivní a MS byla velmi dojata, že je takové téma stále zájem. Ještě před začátkem rozhovoru mi poskytla osobní dopisy, které její otec posílal domů z vězení, což mi umožnilo dokreslení celé situace a připomnělo, že se stále jedná o poměrně živé téma. Dalším pozůstalým byla také žena, která byla neteří pana Šlégra (dále jen IV). Povaha rozhovoru byla odlišná od předchozího, protože si na oběť

nepamatuje, v době incidentu jí byla asi čtyři měsíce. Pozůstalého zná pouze z vyprávění v dětství. Později se už o oběti nemluví, z toho důvodu, že se její teta (manželka oběti) opět provdala. Po tomto rozhovoru přibyla v mé analýze další proměnná, neboť dotazovaná o pamětní desce nevěděla. Od této skutečnosti se dále odvíjela povaha rozhovoru. Rozhovor byl občas narušen, protože probíhal v kavárně, kde byl jemný ruch, a byly jsme několikrát vyrušeny servírkou. Navzdory těmto skutečnostem bylo zřejmé, že samotné téma respondentku zajímá.

Další skupinou respondentů byly studenti, jež se původně zajímali o historii místa dnešního Avalonu a čirou náhodou objevili pamětní desku, která se stala předmětem výzkumu. Rozhovory se studenty byly méně formální z důvodu toho, že se osobně známe, zároveň nebyly tak emocionálně zabarvené. S pamětní deskou se osobně nesešli, ale viděli fotografii dnešního umístění pamětní desky. Rozhovory trvaly oproti rozhovorům s pozůstalými kratší dobu od 20 do 30 minut a oba proběhly v kavárnách. Prvním studentem byl JK. Rozhovor probíhal v přátelském duchu. Ačkoliv studenti nemají k pamětní desce osobní vztah, JK mluvil rozhořčeně o průběhu původního projektu (navrácení pamětní desky na původní místo), který skončil nezdarem a nechotou Typosu se studenty nadále spolupracovat. Zeptal se mne na současný stav umístění, kdy pamětní deska stále leží na paletě ve skladu, čímž byl touto informací rozezlen. Podobnou reakci měl i druhý student TF. Rozhovor s TF se opět nesl v přátelském duchu a byly mi poskytnuty veškeré informační a komunikační materiály k původnímu projektu.

Dalšími důležitými respondenty měli být současní zaměstnanci Typosu a také předchozí zaměstnanci, kteří jsou již v důchodu, či mají jiné zaměstnání. Tito respondenti by pomohli dokreslit síť aktérů. Bohužel přes veškerou snahu, kontaktování zhruba osmi osob a opakovaná návštěva společnosti Typos, se nepovedlo sehnat takového muže, či ženu, kteří by svolili k samotnému rozhovoru. Tímto se původní plány narušily a analýza daného fenoménu je mírně narušena.

3.2 Metody sběru a analýzy dat

Hlavní metodou sběru dat jsou polostrukturované rozhovory s narativními prvky. Tvorba struktury rozhovoru byla opřena o dva autory, tedy Kaufmanna a O'Reilly. Celá struktura rozhovoru se bude transformovat v závislosti na povaze dotazovaného. Otázky nejsou striktně dané a byly formulovány dle mého osobního uvážení. Je to dáno povahou mé práce, kde nejsou předmětem mého výzkumu samotní respondenti, ale materiální objekt, na něž je dotazováno.

Před každým rozhovorem byla provedena příprava, která zahrnovala všechny dosavadní informace o dotazovaném, či v případě pozůstalých, také o obětech. Jejichž jména jsou na pamětní desce. Začátek všech rozhovorů byl spíše v neformálním duchu, kdy byli respondenti dotazováni zpravidla na to, jaký měli den. Poté začala formální stránka rozhovoru, kdy jim byla vysvětlena podstata výzkumu, co se od nich žádá, jak budou nápomocni a také jim byl dán podepsán informovaný souhlas. Ten obsahoval potřebné informace o výzkumu, kontakt na mne a dotazovaní také podepisovali, že rozhovor bude nahráván a dále zpracován dle kvalitativních metod. Celý text informovaného rozhovoru jsem přečetla nahlas ještě před tím, než ho respondenti podepsali. Poté respondenti byli upozorněni, že se zapíná nahrávání. Jako diktafon sloužil mobilní telefon, který ležel na stole. Na respondentech bylo viděno ovlivnění nahráváním z počátku rozhovoru, poté už jako by zapomněli a rozpovídali dále do detailů. Během rozhovoru byly pořizovány poznámky, které nesměly narušovat tok rozhovoru (O'Reilly, 2004: 153 – 154) a byly dopsány bezprostředně po rozhovoru.

Do průběhu rozhovoru byla zasahováno minimálně a nová či doplňující otázka byla položena až v momentě, kdy bylo zjevné, že respondent dopovídal. Neomezování jednotlivých výpovědí je důležité, protože výpovědi vytváří life-history, tedy jednotlivé části či etapy života předmětu. (Rosenthal, 2008: 50) Struktura rozhovoru nebyla dodržována striktně. Biografický narativní rozhovor je vystavěn nezávislé po výzkumné otázce, kdy se výzkumník táže po *genesis* a jak je konstruována dnes. Rozhovor je rozdělen na dobu hlavní narace, kdy je položena hlavní otázka a respondent formuje subjektivně strukturovanou výpověď. Následuje doba pokládání narativních otázek, aby došlo k porozumění vyřčeného. (Rosenthal, 2008: 50 – 51) Povaha rozhovoru se odvíjela hlavně od toho, jaký vztah má jednotlivý respondent k dané desce a jaké

zkušenosti. V případě pozůstalých byla část rozhovoru věnována samotné oběti, kde bylo řečeno, kdo je daný jedinec, jakou má spojitost s tiskařským závodem a jakým způsobem zamřel. Naopak značná část rozhovoru se studenty popisovala průběh původního projektu navrácení pamětní desky na své původní místo. Další stěžejní část rozhovoru byla věnována významnosti desky pro danou osobu, pro okolí a také přáním, co by se mělo s deskou stát. Každý respondent se stal součástí života pamětní desky, protože došlo k přímé i nepřímé interakci. Ze zkušeností s pamětní deskou se skládá biografie pamětní desky. Navzdory tomu jsem si vědoma, že neexistuje žádná metoda, teorie či přístup, který by dokázal zmapovat biografii daného předmětu komplexně a uceleně.

Analýza byla započata při průběžném získávání dat již od prvního uvažování o daném tématu. Hlavním předmětem mé analýzy byly polostrukturované narativní rozhovory. K doplnění celkového obrazu jsem používala získané fotografie, osobní dopisy a poznámky. Fotografie a osobní dopisy Po získání každého rozhovoru byla jeho nahrávka doslovně přepsána, doplněna o poznámky z rozhovoru a o dojmy z rozhovoru. Následně byly rozhovory tříděny, dle povahy respondentů a dále byly vymezeny jednotlivé proměnné. Proměnné byly stanoveny tak, aby se dosáhlo požadovaného cíle výzkumu. Dle proměnných byla data okódována pomocí programu MS Excel. Kódy byly v programu barevně odlišené, což umožnilo lepší a rychlejší orientaci. Hlavními kódy byly stanoveny: Vztah k objektu (podkódy: pozůstalý, student), Vědomí o desce, Znalost jmen na desce, Setkání s deskou, Znalost momentálního umístění desky (podkód: souhlas s umístěním, přání o navrácení) a Významnost desky (podkód: pro respondenta, pro ostatní).

Struktura rozhovoru:

Struktura rozhovoru

Podstata a cíl studie:

Zmapovat biografii Pamětní desky nacházející se původně v Kovářské ulici.

Dotazování:

Pozůstalí

Zástupce společnosti Typos

Studenti, jenž původně rozpracovali téma

Poznámka:

Celá struktura rozhovoru se bude transformovat v závislosti na povaze dotazovaného. Otázky nejsou striktně dané a budou formulovány dle mého osobního uvážení. Je to dáno povahou mé práce, kde nejsou předmětem mého výzkumu samotní respondenti, ale materiální objekt, na nějž je dotazováno.

Struktura:

1) Úvodní část

- Představení se a sdělení záměru mé práce
- Ujištění respondenta o zachování anonymity a podepsání informovaného souhlasu
- Dotázání se, zda respondent plně rozumí a případně zodpovědět jeho/její dotazy

2) Hlavní část rozhovoru

Tato část se skládá z okruhu otázek, jejíž posloupnost nemusí být nutně dodržena. Záleží na samotném průběhu rozhovoru.

a) Krátké představení respondenta

b) Vztah k pamětní desce

Tato část se bude odehrávat v závislosti na povaze vztahu dotazovaného k pamětní desce. (př.: vlastník či pozůstalý)

V případě pozůstalých se v tomto okruhu budu tázat na vzpomínky a samotnou historii jedinců, jejichž jména jsou obsažena na desce.

- Kdo byl daný jedinec?
- Jakou měl spojitost s tiskařským závodem?
- Co se dělo bezprostředně před i po jejich smrti?
- Jaké byly následky pro rodinu?

c) Osobní zkušenost

Tento okruh se již výrazně zaměřuje na samotný předmět.

- První (i opakovaná) zkušenost s pamětní deskou?
- Vaše pocity?
- Kde jste se o desce dozvěděl/a?
- Znáte nějaké informace o současném i minulém stavu a pohybu pamětní desky?
 - Víte, že byla pamětní deska ze svého původního místa odvezena? Váš názor.

d) Přání a názory

Tato část bude částečně zaměřena na přání o budoucnosti předmětu, ale také o názoru, který chovají respondenti vůči současnému umístění pamětní desky.

- Jaký má pamětní deska pro Vás význam?
- Jaký má význam pro okolí, dle Vašeho uvážení?
- Co si myslíte o současné situaci?
- Máte nějaké přání, které se týká pamětní desky?

3) Finální část

V této fázi dám respondentovi prostor na jeho/její dotazy. Zeptám se na případnou další spolupráci. Řádně poděkuji za pomoc při realizování mého výzkumu.

3.3 Etické aspekty a možná omezení studie

Na základě svého dosavadního vzdělání byl prováděn výzkum pomocí odborně získaných znalostí. V rámci výzkumu jsem respektovala své respondenty na základě lidských práv, etického kodexu a občanského zákoníku. Byla dodržena vědecká, profesionální a společenská odpovědnost. Respondentům byla bezvýhradně zajištěna anonymita a nebyla podávána důvěrná, klamná či zavádějící sdělení, či sdělení pod nátlakem nebo vytržena z kontextu. Respondenti byli informováni o všech zákonech a pravidlech daného výzkumu. (ASA 1989, 6-12)

Před zahájením samotného výzkumu respondenti byli seznámeni s podmínkami a požádáni o informovaný souhlas. Při podávání informací o daném výzkumu jsem si byla vědoma možného ovlivnění respondentů, proto jim bylo poskytnuto nezbytně nutné množství informací.

Informovaný souhlas:

Informovaný souhlas a žádost o realizaci výzkumu

Vážená paní, vážený pane,

mé jméno je Kristýna Dvořáková a jsem studentka třetího ročníku oboru sociologie na Západočeské univerzitě v Plzni a obracím se na Vás s žádostí o spolupráci na výzkumném projektu, jež je součástí mé bakalářské práce.

Cílem toho výzkumu je zmapovat sociální život pamětní desky, která bylo původně umístěna v Kovářské ulici a oslavuje popravené či umučené zaměstnance či činovníky družstva Grafika. Kontaktovala jsem Vás, protože jste se stal/a součástí historie zmíněného předmětu. Aby byla biografie pamětní deska úplná, potřebuji Vaši výpověď a tudíž Vám budu velice vděčná za spolupráci. Naše spolupráce spočívá v uskutečnění rozhovoru, který bude nahráván a dále zpracován dle kvalitativních metod.

Při prezentaci práce budou veškeré sdělené údaje anonymizovány a nebudou nijakým způsobem sloužit k diskreditaci osob či institucí. Máte právo kdykoli ukončit spolupráci bez udání důvodu.

Pevně doufám ve Vaši kladnou odezvu a těším se na naše setkání.

S přáním hezkého dne,

Kristýna Dvořáková

(Vyplňuje se při následném osobním setkání)

Svým podpisem stvrzujete zpracování Vámi řečených údajů a zároveň souhlasíte s výše psaným textem. Tento informovaný souhlas je vyhotoven ve dvou stejnopisech, z nichž jeden obdrží dotazovaný a druhý tazatel.

Jméno, příjmení a podpis řešitele projektu:

V _____ dne: _____

Jméno, příjmení a podpis účastníka v projektu (zákonného zástupce):

V _____ dne: _____

Jsem si vědoma citlivosti informací a jisté emocionální roviny, jenž může ovlivňovat respondenty. Při průběhu výzkumu jsem proto respektovat rozhodnutí respondentů o odmítnutí další spolupráce, ale snažila jsem se této situaci předcházet svým profesionálním a ohleduplným přístupem. Respondenti mohli odmítnout spolupráci také z jisté časové náročnosti, která plyne z rozhovorů, z tohoto důvodu se jim přizpůsobila v rámci času i místa setkání.

Spolupráce s mými respondenty byla pro mne velkým přínosem. Obě dotazované skupiny – studenti a pozůstalý, spolupracovali a vypověděli dle i nad rámec mých očekávání. Třetí skupina – minulé i stávající zaměstnanci společnosti Typosu, která byla kontaktována, již nesvolila z rozličných důvodů k samotným rozhovorům. Je otázkou, jak by jejich výpovědi zahýbaly analýzou. Nutno podotknout, že výpovědi třetí skupiny by dále odkryly síť aktérů kolem pamětní desky a také pomohli doplnit biografii předmětu.

4 Interpretace dat

Materiálním objektem pro mou práci se stala pamětní deska. Tento objekt má sociální život, který byl objeven společně s deskou studenty sociologie v rámci kurzu Biografická sociologická data v zimním semestru akademického roku 2014/2015. Mramorová deska byla objevena ve skladu společnosti Typos na Borských polích řádivým zaměstnancem společnosti, který ji při rozhovoru se studentem ukázal a umožnil fotografii. *Viděl jí „student 2“. Ležela tam na skladě jejich, na paletě. „Student 2“ nám potom ukazoval fotky a já jsem jí nikdy neviděl na živo. Nikdo ji neviděl kromě „studenta 2“ (JK).* Studenti zmíněného předmětu byli toho názoru, že pamětní deska patří do veřejného prostoru, a byli odhodláni tam pamětní desku navrátit. Jako sociologové se začali zajímat o podstatu samotné desky a byli kontaktováni někteří pozůstalý po obětech, jejichž jména jsou vepsaná na pamětní desce.

Jednání se společností Typos, která je vlastníkem desky a se správcem Avalonu, jako místa, kde původně sídlily tiskařské závody, bylo celkem bezproblémové. V den převozu se společnost Typos stáhla a odmítla desku vydat. *„Typos na to reagoval (zdůraznění), protože ve chvíli, kdyby jsme oznámili, že by jsme to tam chtěli přestěhovat a že by se uskutečnilo nějaký odhalení, znovu odhalení, po sedmdesáti letech třeba, tak se do toho Typos začal intervenovat, protože by to pro něj nevyznělo asi moc dobře, že si tuhle poměrně významnou věc, která odkazuje k zásadní události, protože to bylo první bombardování v Plzni (rychlé doplnění), takže oni tajtu věc mají zahozenou na paletě někde zaprášenou ve skladu. A rozhodně oni do toho začali intervenovat tím stylem že nechťejí, aby se přesunula do toho Avalonu a že si jí možná pověsí u sebe v Typosu (hořká nadsázka), jak to dopadlo, to nevím.“ (JK)* Společnost Typos ukončila spolupráci a studentům bylo naznačeno, že si nepřejí být dále kontaktováni. Při navštívení společnosti Typos bylo jistěno, že pamětní deska vystavena v tiskařském závodě nebyla. A momentálně se neví, kde se nachází.

Díky jednomu zaměstnanci společnosti a následně studentů se z materiálu – mramoru opět stal objekt se sociálním životem a velkým významem. Materiální deska jako sociální objekt má a měla v průběhu svého života různé *affordances*. Jedna *affordance* je zprostředkována skrze výpověď JK: *„ten člověk z toho Typosu totiž chtěl, protože už*

působil tady, když byl Typos v té Kovářské ulici a on chtěl, aby se tam to vrátilo, ta pamětní deska, protože podle jeho názoru, tady jsme to my přejali, tahle deska patří tam, kde se to stalo. A né někam do skladu na Bory.“ Nebo zprostředkovaná *affordance* Typosu: „*no měla se údajně prej vyhodit no a on (pozn.: zaměstnanec Typosu, který desku ukázal studentům) jí tam de facto, z toho co já jsem tak jako slyšel, tak jí tam vlastně ochraňoval, protože mu to přišla škoda. No každopádně tehdy to bylo tak, že ta tiskárna nejevila o tu desku zájem nebo aspoň tak nějak se to jevilo.“* (TF) Další *affordance* patří studentovi JK: „*podle toho, jak to vypadla, aspoň na obrázku, neviděl jsem to na živo, tak i poměrně velký, těžký nepochybně, takže já si myslím, že je to kus významného díla no, co připomíná nějakým způsobem to místo, co tam bylo a i to je nějaká oběť těch lidí z druhé světové války a takovejch myslím pamětních desek, pomníků a podobně je dost. A taky si myslím, že jsou významný, tak nevidím důvod, proč by tohle nemělo bejt.“*

Právě památníky, či sochy byly vyrobeny s myšlenkou připomínat historické události a k uchování kolektivní paměti. Pamětní deska vyrobena z důvodu oslavy hrdinství jedinců, jejichž jména jsou obsažena na desce. Tito jedinci byli účastníci odboje, či se stali obětí bombardování za doby druhé světové války a stali se hrdiny pro svou rodinu i okolí. Kolektivní paměť je úzce spojena s veřejným prostorem, kde by se měly takové artefakt nacházet, aby docházelo k připomínání, tedy původnímu záměru. „*Ona je zprostředkovatel nějaký události, která se stala v nějakým místě a to. Takže ona má význam (zdůraznění hlasu), protože to je jako náhrobek že jo. To je to samý, jako socha, jako památník na Americký, to je to samý. Kdyby tam visela, tak by vlastně říkala, že tady se stalo něco a něco a dál by tím zviditelňovala nebo zpřítomňovala by význam toho místa, historii toho místa, která je strašně dlouhá prostě a významná a důležitá, pro Plzeň. A ona by byla přesně takovej jako billboard k dobám minulým“* (JK) Význam těchto předmětů byl etablován skrze jedince, jejichž životy, názory, hodnoty i prostředí se proměňuje, čímž je přímo ovlivněn samotný význam pamětní desky. V roce 2004 se společnost Typos stěhovala do nového objektu na Borská pole společně s pamětní deskou. Tím byla deska odebrána z původního prostoru, který nesl i ideologickou rovinu, tedy, že v místě Kovářské ulice proběhlo první bombardování v Plzni, které usmrtilo několik zaměstnanců Grafiky.

Objekt je ve vzájemné souvislosti s prostorem, časem a jedincem. Všechny proměnné se navzájem ovlivňují a pamětní deska je zprostředkovatelem jistého významu. Změna jakékoli proměnné zapříčiní změnu v sociálním životě objektu. Význam je etablován skrze výše zmíněné proměnné, tedy pokud dojde ve změně v sociálním životě, lze předpokládat, že dojde k proměně významu. Pamětní deska byla vyrobena v roce 1946 a byla slavnostně odhalena při příležitosti jubilejní valné hromadě tiskařského závodu Grafika. V tu dobu byl význam desky velký, protože se odhalení zúčastnilo mnoho pozůstalých i zaměstnanců Grafiky, také to byla doba poměrně krátká od událostí druhé světové války, při které zemřelo mnoho lidí nejenom v Plzni. „*no, to proslov byl.. počkej to tu někde bude .. tam to bude (ukazuje na knihu) .. tam musí bejt všechno .. celej program co tam bylo .. No taky ty současný zaměstnanci ty tam byli a tak.. noo byla to.. připomínka zase, že potom člověk je .. (oddechnutí) ..rád, že se asi nezapomnělo*“ (MS).

Význam pamětní desky nezáleží pouze na čase, ale také na umístění. MS a její otec – oběť pocházeli z Lužan, tedy do Plzně celkem daleko. MS a její maminky už nikdy jindy, kromě samotného odhalení, kam byly písemně pozvané, desku nespatriila. Je to pro ní prostorově vzdálené. Naopak prostorově blíž je jí pomník, který byl zhotoven v Lužanech na uctění památky jejího otce, který navštěvuje pravidelně. Význam pamětní desky dnes MS vztahuje k dnešní době a svým vnoučatům: „*když to vemeš ty mladý a tuty vnoučata a tuto, ty když tam se mnou jezdí, ale už to, nevím, jak bych ti to.. i když jim to vysvětluješ, všechno co jak bylo, tak oni tomu třeba ani nevěří, že by to tak bylo, protože nebyli na světě a narodili se do úplně něčeho jinýho potom.*“ Pro druhou pozůstalou se význam začal formulovat během samotného rozhovoru, protože IV nevěděla o existenci pamětní desky: „*no nebudu tady dělat ze sebe něco, když jsem o ní ani nevěděla, ale když se teď tak nad tím zamýšlím, tak je rozhodně důležitá.. at' už pro rodiny .. i když to už je celkem doba .. ale pro připomínání tý hrozný doby.*“ Význam pro studenty je brán z dnešního pohledu, co by deska měla dělat, měla by dělat to, k čemu byla vyrobena, tedy připomínat. JK se o desce vyjádřil: „*ona má význam, protože na ní jsou napsaná jména obětí, je na ní napsaný datum a co se stalo, takže ona nějakým způsobem zviditelňuje to, co se stalo před sedmdesáti lety a objektu tý desky se to jakoby, se to jakoby všechno sbíhá že jo.*“

5 Závěr

Tento výzkum pomocí biografické metody ukazuje, jak se skrze prostor, čas, jedince a ne-živý objekt tvoří síť aktérů. Rozkrývání sítí napomohlo poukázat na sociální život jednoho konkrétního předmětu, tedy pamětní desky. Tato práce poukazuje dále na proměnu významu, která závisí hlavně na povaze a vztahu dotazovaného k pamětní desce. Bylo ukázáno, že sociální životy jsou součástí kontextu a prostředí.

Pamětní deska bezpochyby má význam i v dnešní době a i navzdory tomu, že není vystavena na veřejném místě. Důkazem toho je fakt, že studenty tento předmět a vědomí o tom, že památeční předmět leží ve skladu, nenechal chladným a dost výrazně začali intervenovat a snažili se o změnu. Přáním studentů je bezpochyby navrácení mramorové pamětní desky do veřejného prostoru, aby tak mohla sloužit ke svému původnímu významu – připomínce.

Pro pozůstalé měla pamětní deska význam hlavně při samotném ceremoniálu odhalení, kdy ty nešťastné dny, které byly důvodem ke vzniku pamětní desky, byly poměrně stále čerstvě ukotveny v paměti. Pozůstalí jsou ve velké míře ovlivněni emotivní rovinou, neboť se jedná o jejich blízké zemřelé, z toho důvodu jim samotný památeční předmět nepřijde sám o sobě příliš důležitý a nevidí jako stěžejní problém momentální situaci, tedy to, kde se pamětní deska nachází. Důležitým faktorem jsou také místo a čas. Místo hraje velmi důležitou roli, protože kontaktovaní pozůstalí jsou ve starším věku, proto jim činí problém se například dopravit do Plzně, protože vzhledem k věku je to příliš daleko. Zároveň bližší a osobnější pro ně jsou hřbitovy, kde je uctěná památka jejím blízkým zemřelým individuálně. Faktor času není o nic slabší - jak pravila jedna má respondentka: „*To už tak neskutečně dlouho...*“ (MS).

Celá analýza odhalila proměnu významu a poukázala význam materiálních objektů, které se díky interakcím stávají sociálními. Pevně doufám, že téma materiálních objektů bude nadále stále více a více v hledáčku sociálních vědců a také, aby Actor-Network Theory se dále dostávala do povědomí, protože nežijeme ve světě, který je tvořen dualitami – jedinci a ne-živý, ale v takovém světě, kde se neustále všechno takové prolíná, to právě tvoří svět takovým, jakým je.

Tento výzkum pomocí biografické metody ukazuje, jak se skrze prostor, čas, jedince a ne-živý objekt tvoří síť aktérů. Rozkrývání sítí napomohlo poukázat na sociální život jednoho konkrétního předmětu, teda pamětní desky. Tato práce poukazuje dále na proměnu významu, která závisí hlavně na povaze a vztahu dotazovaného k pamětní desce. Bylo ukázáno, že sociální životy jsou součástí kontextu a prostředí.

Pamětní deska bezpochyby má význam i v dnešní době a i navzdory tomu, že není vystavena na veřejném místě. Důkazem toho je fakt, že studenty tento předmět a vědomí o tom, že památeční předmět leží ve skladu, nenechal chladným a dost výrazně začali intervenovat a snažili se o změnu. Přáním studentů je bezpochyby navrácení mramorové pamětní desky do veřejného prostoru, aby tak mohla sloužit ke svému původnímu významu – připomínce.

Pro pozůstalé měla pamětní deska význam hlavně při samotném ceremoniálu odhalení, kdy ty nešťastné dny, které byly důvodem ke vzniku pamětní desky, byly poměrně stále čerstvě ukotveny v paměti. Pozůstalí jsou ve velké míře ovlivněni emotivní rovinou, neboť se jedná o jejich blízké zemřelé, z toho důvodu jim samotný památeční předmět nepřijde sám o sobě příliš důležitý a nevidí jako stěžejní problém momentální situaci, tedy to, kde se pamětní deska nachází. Důležitým faktorem jsou také místo a čas. Místo hraje velmi důležitou roli, protože kontaktování pozůstalí jsou ve starším věku, proto jim činí problém se například dopravit do Plzně, protože vzhledem k věku je to příliš daleko. Zároveň bližší a osobnější pro ně jsou hřbitovy, kde je uctěná památka jejím blízkým zemřelým individuálně. Faktor času není o nic slabší - jak pravila jedna má respondentka: „To už tak neskutečně dlouho...“ (MS).

Celá analýza odhalila proměnu významu a poukázala význam materiálních objektů, které se díky interakcím stávají sociálními. Pevně doufám, že téma materiálních objektů bude nadále stále více a více v hledáčku sociálních vědců a také, aby Actor-Network Theory se dále dostávala do povědomí, protože nežijeme ve světě, který je tvořen dualitami – jedinci a ne-živý, ale v takovém světě, kde se neustále všechno takové prolíná, to právě tvoří svět takovým, jakým je.

Tento výzkum pomocí biografické metody ukazuje, jak se skrze prostor, čas, jedince a ne-živý objekt tvoří síť aktérů. Rozkrývání sítí napomohlo poukázat na sociální život jednoho konkrétního předmětu, teda pamětní desky. Tato práce poukazuje dále na proměnu významu, která závisí hlavně na povaze a vztahu dotazovaného k pamětní desce. Bylo ukázáno, že sociální životy jsou součástí kontextu a prostředí.

Pamětní deska bezpochyby má význam i v dnešní době a i navzdory tomu, že není vystavena na veřejném místě. Důkazem toho je fakt, že studenty tento předmět a vědomí o tom, že památeční předmět leží ve skladu, nenechal chladným a dost výrazně začali intervenovat a snažili se o změnu. Přáním studentů je bezpochyby navrácení mramorové pamětní desky do veřejného prostoru, aby tak mohla sloužit ke svému původnímu významu – připomínce.

Pro pozůstalé měla pamětní deska význam hlavně při samotném ceremoniálu odhalení, kdy ty nešťastné dny, které byly důvodem ke vzniku pamětní desky, byly poměrně stále čerstvě ukotveny v paměti. Pozůstalí jsou ve velké míře ovlivněni emotivní rovinou, neboť se jedná o jejich blízké zemřelé, z toho důvodu jim samotný památeční předmět nepřijde sám o sobě příliš důležitý a nevidí jako stěžejní problém momentální situaci, tedy to, kde se pamětní deska nachází. Důležitým faktorem jsou také místo a čas. Místo hraje velmi důležitou roli, protože kontaktovaní pozůstalí jsou ve starším věku, proto jim činí problém se například dopravit do Plzně, protože vzhledem k věku je to příliš daleko. Zároveň bližší a osobnější pro ně jsou hřbitovy, kde je uctěná památka jejím blízkým zemřelým individuálně. Faktor času není o nic slabší - jak pravila jedna má respondentka: „To už tak neskutečně dlouho...“ (MS).

Celá analýza odhalila proměnu významu a poukázala význam materiálních objektů, které se díky interakcím stávají sociálními. Pevně doufám, že téma materiálních objektů bude nadále stále více a více v hledáčku sociálních vědců a také, aby Actor-Network Theory se dále dostávala do povědomí, protože nežijeme ve světě, který je tvořen dualitami – jedinci a ne-živý, ale v takovém světě, kde se neustále všechno takové prolíná, to právě tvoří svět takovým, jakým je.

Tento výzkum pomocí biografické metody ukazuje, jak se skrze prostor, čas, jedince a ne-živý objekt tvoří síť aktérů. Rozkrývání sítí napomohlo poukázat na sociální život jednoho konkrétního předmětu, teda pamětní desky. Tato práce poukazuje dále na proměnu významu, která závisí hlavně na povaze a vztahu dotazovaného k pamětní desce. Bylo ukázáno, že sociální životy jsou součástí kontextu a prostředí.

Pamětní deska bezpochyby má význam i v dnešní době a i navzdory tomu, že není vystavena na veřejném místě. Důkazem toho je fakt, že studenty tento předmět a vědomí o tom, že památeční předmět leží ve skladu, nenechal chladným a dost výrazně začali intervenovat a snažili se o změnu. Přáním studentů je bezpochyby navrácení mramorové pamětní desky do veřejného prostoru, aby tak mohla sloužit ke svému původnímu významu – připomínce.

Pro pozůstalé měla pamětní deska význam hlavně při samotném ceremoniálu odhalení, kdy ty nešťastné dny, které byly důvodem ke vzniku pamětní desky, byly poměrně stále čerstvě ukotveny v paměti. Pozůstalí jsou ve velké míře ovlivněni emotivní rovinou, neboť se jedná o jejich blízké zemřelé, z toho důvodu jim samotný památeční předmět nepřijde sám o sobě příliš důležitý a nevidí jako stěžejní problém momentální situaci, tedy to, kde se pamětní deska nachází. Důležitým faktorem jsou také místo a čas. Místo hraje velmi důležitou roli, protože kontaktovaní pozůstalí jsou ve starším věku, proto jim činí problém se například dopravit do Plzně, protože vzhledem k věku je to příliš daleko. Zároveň bližší a osobnější pro ně jsou hřbitovy, kde je uctěná památka jejím blízkým zemřelým individuálně. Faktor času není o nic slabší - jak pravila jedna má respondentka: „To už tak neskutečně dlouho...“ (MS).

Celá analýza odhalila proměnu významu a poukázala význam materiálních objektů, které se díky interakcím stávají sociálními. Pevně doufám, že téma materiálních objektů bude nadále stále více a více v hledáčku sociálních vědců a také, aby Actor-Network Theory se dále dostávala do povědomí, protože nežijeme ve světě, který je tvořen dualitami – jedinci a ne-živý, ale v takovém světě, kde se neustále všechno takové prolíná, to právě tvoří svět takovým, jakým je.

Tento výzkum pomocí biografické metody ukazuje, jak se skrze prostor, čas, jedince a ne-živý objekt tvoří síť aktérů. Rozkrývání sítí napomohlo poukázat na sociální život jednoho konkrétního předmětu, teda pamětní desky. Tato práce poukazuje dále na proměnu významu, která závisí hlavně na povaze a vztahu dotazovaného k pamětní desce. Bylo ukázáno, že sociální životy jsou součástí kontextu a prostředí.

Pamětní deska bezpochyby má význam i v dnešní době a i navzdory tomu, že není vystavena na veřejném místě. Důkazem toho je fakt, že studenty tento předmět a vědomí o tom, že památeční předmět leží ve skladu, nenechal chladným a dost výrazně začali intervenovat a snažili se o změnu. Přáním studentů je bezpochyby navrácení mramorové pamětní desky do veřejného prostoru, aby tak mohla sloužit ke svému původnímu významu – připomínce.

Pro pozůstalé měla pamětní deska význam hlavně při samotném ceremoniálu odhalení, kdy ty nešťastné dny, které byly důvodem ke vzniku pamětní desky, byly poměrně stále čerstvě ukotveny v paměti. Pozůstalí jsou ve velké míře ovlivněni emotivní rovinou, neboť se jedná o jejich blízké zemřelé, z toho důvodu jim samotný památeční předmět nepřijde sám o sobě příliš důležitý a nevidí jako stěžejní problém momentální situaci, tedy to, kde se pamětní deska nachází. Důležitým faktorem jsou také místo a čas. Místo hraje velmi důležitou roli, protože kontaktovaní pozůstalí jsou ve starším věku, proto jim činí problém se například dopravit do Plzně, protože vzhledem k věku je to příliš daleko. Zároveň bližší a osobnější pro ně jsou hřbitovy, kde je uctěná památka jejím blízkým zemřelým individuálně. Faktor času není o nic slabší - jak pravila jedna má respondentka: „To už tak neskutečně dlouho...“ (MS).

Celá analýza odhalila proměnu významu a poukázala význam materiálních objektů, které se díky interakcím stávají sociálními. Pevně doufám, že téma materiálních objektů bude nadále stále více a více v hledáčku sociálních vědců a také, aby Actor-Network Theory se dále dostávala do povědomí, protože nežijeme ve světě, který je tvořen dualitami – jedinci a ne-živý, ale v takovém světě, kde se neustále všechno takové prolíná, to právě tvoří svět takovým, jakým je.

Tento výzkum pomocí biografické metody ukazuje, jak se skrze prostor, čas, jedince a ne-živý objekt tvoří síť aktérů. Rozkrývání sítí napomohlo poukázat na sociální život jednoho konkrétního předmětu, teda pamětní desky. Tato práce poukazuje dále na proměnu významu, která závisí hlavně na povaze a vztahu dotazovaného k pamětní desce. Bylo ukázáno, že sociální životy jsou součástí kontextu a prostředí.

Pamětní deska bezpochyby má význam i v dnešní době a i navzdory tomu, že není vystavena na veřejném místě. Důkazem toho je fakt, že studenty tento předmět a vědomí o tom, že památeční předmět leží ve skladu, nenechal chladným a dost výrazně začali intervenovat a snažili se o změnu. Přáním studentů je bezpochyby navrácení mramorové pamětní desky do veřejného prostoru, aby tak mohla sloužit ke svému původnímu významu – připomínce.

Pro pozůstalé měla pamětní deska význam hlavně při samotném ceremoniálu odhalení, kdy ty nešťastné dny, které byly důvodem ke vzniku pamětní desky, byly poměrně stále čerstvě ukotveny v paměti. Pozůstalí jsou ve velké míře ovlivněni emotivní rovinou, neboť se jedná o jejich blízké zemřelé, z toho důvodu jim samotný památeční předmět nepřijde sám o sobě příliš důležitý a nevidí jako stěžejní problém momentální situaci, tedy to, kde se pamětní deska nachází. Důležitým faktorem jsou také místo a čas. Místo hraje velmi důležitou roli, protože kontaktovaní pozůstalí jsou ve starším věku, proto jim činí problém se například dopravit do Plzně, protože vzhledem k věku je to příliš daleko. Zároveň bližší a osobnější pro ně jsou hřbitovy, kde je uctěná památka jejím blízkým zemřelým individuálně. Faktor času není o nic slabší - jak pravila jedna má respondentka: „To už tak neskutečně dlouho...“ (MS).

Celá analýza odhalila proměnu významu a poukázala význam materiálních objektů, které se díky interakcím stávají sociálními. Pevně doufám, že téma materiálních objektů bude nadále stále více a více v hledáčku sociálních vědců a také, aby Actor-Network Theory se dále dostávala do povědomí, protože nežijeme ve světě, který je tvořen dualitami – jedinci a ne-živý, ale v takovém světě, kde se neustále všechno takové prolíná, to právě tvoří svět takovým, jakým je.

Tento výzkum pomocí biografické metody ukazuje, jak se skrze prostor, čas, jedince a ne-živý objekt tvoří síť aktérů. Rozkrývání sítí napomohlo poukázat na sociální život jednoho konkrétního předmětu, teda pamětní desky. Tato práce poukazuje dále na proměnu významu, která závisí hlavně na povaze a vztahu dotazovaného k pamětní desce. Bylo ukázáno, že sociální životy jsou součástí kontextu a prostředí.

Pamětní deska bezpochyby má význam i v dnešní době a i navzdory tomu, že není vystavena na veřejném místě. Důkazem toho je fakt, že studenty tento předmět a vědomí o tom, že památeční předmět leží ve skladu, nenechal chladným a dost výrazně začali intervenovat a snažili se o změnu. Přáním studentů je bezpochyby navrácení mramorové pamětní desky do veřejného prostoru, aby tak mohla sloužit ke svému původnímu významu – připomínce.

Pro pozůstalé měla pamětní deska význam hlavně při samotném ceremoniálu odhalení, kdy ty nešťastné dny, které byly důvodem ke vzniku pamětní desky, byly poměrně stále čerstvě ukotveny v paměti. Pozůstalí jsou ve velké míře ovlivněni emotivní rovinou, neboť se jedná o jejich blízké zemřelé, z toho důvodu jim samotný památeční předmět nepřijde sám o sobě příliš důležitý a nevidí jako stěžejní problém momentální situaci, tedy to, kde se pamětní deska nachází. Důležitým faktorem jsou také místo a čas. Místo hraje velmi důležitou roli, protože kontaktovaní pozůstalí jsou ve starším věku, proto jim činí problém se například dopravit do Plzně, protože vzhledem k věku je to příliš daleko. Zároveň bližší a osobnější pro ně jsou hřbitovy, kde je uctěná památka jejím blízkým zemřelým individuálně. Faktor času není o nic slabší - jak pravila jedna má respondentka: „To už tak neskutečně dlouho...“ (MS).

Celá analýza odhalila proměnu významu a poukázala význam materiálních objektů, které se díky interakcím stávají sociálními. Pevně doufám, že téma materiálních objektů bude nadále stále více a více v hledáčku sociálních vědců a také, aby Actor-Network Theory se dále dostávala do povědomí, protože nežijeme ve světě, který je tvořen dualitami – jedinci a ne-živý, ale v takovém světě, kde se neustále všechno takové prolíná, to právě tvoří svět takovým, jakým je.

6 Citace

6.1 Seznam literatury

Appadurai, A., ed. 1986 *The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective*. Cambridge:Cambridge University Press.

ASA. 1989. *Code of Ethics and Policies and Procedures of the ASA Committee on Professional Ethics*. Washington, DC.

Ferraroti, F. 2003. *On the Science of Uncertainty. The Biographical Method in Social Research*. Maryland: Lexington Books.

Gosden Ch., Marshall Y. 1999. *The Cultural Biography of Objects*. World Archeology. 31 (2): 169-178.

Halbwachs, M. 2009. *Kolektivní paměť*. Praha: Sociologické nakladatelství

Harré, R. 2002. *Material Objects in Social World*. Sage

Hendl, J. 2012. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál.

Husová, K. 2014. *Plzeňské tiskárny v moderních dějinách*. Diplomová práce. Plzeň: Západočeská univerzita. Filosofická fakulta.

Latour, B. 2005. *Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford University Press.

Nimmo, R. 2011. *Actor-network theory and methodology: social research in a more-than-human World*. Methodological Innovations Online.

Oláh, G. 2013. *Kolektivní paměť, prostor a významy. Příklad náměstí Svobody v Budapešti*. Sociologický časopis. 49 (5): 729 – 750

O'Reilly, K. 2004. *Ethnographics Methods*. Routledge.

Rosenthal, G. 2008. *Biographical Research*. In *Qualitative Research Practice*. Edited by: Clive Seale, Giampietro Gobo, Jaber F. Gubrium, David Silverman. Sage Publications

Sayes, E. 2014. *Actor-Network Theory and methodology: Just what does it mean to say that nonhumans have agency?* Social Studie sof Science.

6.2 Internetové zdroje

Tretyakov, S. 2006. *The Biography of the Object*. Dostupné na: <http://www.scribd.com/doc/87827484/Tretiakov-Biography-of-Object#scribd>

Typos, tiskařské závody, s. r. o. 2006. *Historie. Typos, tiskařské závody, s. r. o.* Dostupné na: <http://www.typos.cz/index.php?id=11>

7 Summary in English

This Bachelor has topic: The Social Life of Material Objects. The Research uses Biographical method to show how one material object create actor-network. The form of Network depends on area, time, humans and non-humans. Objects of my research is memorial of employees of company Grafika, who died in The Second World War. Main method were semi-structures interview with students and survivors. This thesis revers about transformation of meaning. The meaning of memorial depends on participants relationship to memorial. The main findings are that, the memorial has the bigger importance for studance, who are interested in this theme. The significance for

survivors is emotionally binded to their relative. With flow of time their interest about memorial decline. This research is one of few that is focused on social life of material objects. I hope, that number of this type of research will grow up, because this approach conceives the world complexly.